

MEGJEGYZÉSEK A METOO- MOZGALOMRÓL

K E M E N E S T A M Á S

A metoo-mozgalom eredetileg a nőkkel szemben elkövetett szexuális zaklatások, bántalmazások gyakoriságára, megrázóan nagy számára hívta volna fel a figyelmet – és egy alapos, lehetőség szerint világméretű beszélgetés, illetve az ebből fakadó hatékony tettek alapjait kívánta lefektetni. A hollywoodi filmproducer Harvey Weinstein személyéhez köthető legelső ügyek napvilágra kerülése¹ és egy népszerű színésznő, Alyssa Milano karakán kiállása,² vagyis a mozgalom/kampány kezdete után rendkívül gyorsan nyilvánvalóvá vált, hogy ezt a *bármely józan ember által támogatható* kettős célt – elvileg – könnyedén képes is lesz teljesíteni. Alig egy nap leforgása alatt több millió metoo hashtag bukkan fel a közösségi oldalakon (főként a Facebookon és a Twitteren), nem sokkal később pedig széltében-hosszában „elárasztották a médiát a szexuális zaklatás témakörét átrágó cikkek, személyes történetek, áldozatok és (feltételezhető) elkövetők”.³ A mozgalomhoz csatlakozók nagy számának köszönhetően az áldozatok végre megérezhették, hogy „nincsenek egyedül, így nagyobb az esély, hogy akár sok év hallgatás után is, elő merjenek lépni”.⁴

BEMONDÁSOS ALAPON

Október 14-én, Sárosdi Lilla vallomásával⁵ a metoo megérkezett Magyarországra is. Néhány emlékezetes kivételtől eltekintve a média lelkesen üdvözölte a színművésznő bátorságát, illetve sietve elítélte az egykori zaklatót, Marton Lászlót, a Vígszínház főrendezőjét (akit hamarosan további kilenc nő vádolt meg valamilyen erőszakos, nem kívánt szexuális közeledéssel). Közben a *Time* magazinnál a metoo lett az „év embere”. A Weinstein-ügyet kirobbantó újságírók Pulitzer-díjat kaptak. Szimpátiatüntetések szerveződtek, fogadkozások hangzottak el; a cannes-i filmfesztivál látogatóinak röplapok magyarították el a nőkkel szembeni „megfelelő viselkedés” szabályait.

Csakhamar hamar kiderült, hogy a mozgalommal már rögtön „műfaji szinten” problémák vannak. Hiszen bármily nagy legyen is a kísértés, hogy

- 1 Jodi KANTOR – Megan TWOHEY: *Harvey Weinstein Paid Off Sexual Harassment Accusers for Decades*, The New York Times 2017. október 5. <<https://www.nytimes.com/2017/10/05/us/harvey-weinstein-harassment-allegations.html>>; Ronan FARROW: *From Aggressive Overtures to Sexual Assault: Harvey Weinstein's Accusers Tell Their Stories*, The New Yorker 2017 október 23. <<https://www.newyorker.com/news/news-desk/from-aggressive-overtures-to-sexual-assault-harvey-weinsteins-accusers-tell-their-stories>>
- 2 A metoo-kampányt világhódító útjára indító Alyssa Milano „alapüzenete” a következő volt: „Ha mindenki kiteszi a Facebook-státuszába, akit valaha zaklatás ért, hogy *me too* [vagyis én is / engem is], akkor az emberek talán végre fogalmat alkothatnak róla, hogy milyen nagyságrendű problémáról van szó.”
- 3 Dózsa-VÉPÉY Renáta: *A #MeToo jelentősége, avagy a jelenlegi szexuális zaklatás botrányok hozadéka*, Origo Life 2017. november 6. <<http://www.life.hu/csalad/20171105--metoo-jelentosege-avagy-mi-lesz-a-szexuális-zaklatásokkal.html>>
- 4 MUNK Veronika: *Mi van a #metoo mögött?*, Index 2017. november 27. <https://index.hu/belfold/2017/10/27/metoo_allitasok_tenyek_velemenyek>
- 5 *Puszild meg! – mondta nyitott sliccel a nagy magyar rendező*, HVG.hu 2017. október 14. <http://hvg.hu/itthon/20171014_Puszild_meg__mondta_nyitott_sliccel_a_nagy_magyar_rendezo>

kritikátlanul higgyünk a gyengébbik nem (ismert és ismeretlen) képviselői által előadott történetekben – elvégre kevés felkavaróbb cselekedet képzelhető el egy nő szexuális bántalmazásánál –, egyszerűen nem hagyhatjuk figyelmen kívül a tény, miszerint azok valóságtartalmáról objektív vizsgálatok, szabályos jogi eljárás híján, többnyire semmit sem tudunk. Mondhatjuk ugyan, hogy erősen hajlunk az „elhívésre”, de megalapozott ítéleteket képtelenek vagyunk hozni az esetekkel kapcsolatban; készséggel elismerhetjük, hogy a hivatalos út

valóságtartalmáról objektív vizsgálatok, szabályos jogi eljárás híján, többnyire semmit sem tudunk

változatos kínjai, az újabb és újabb pontosításokra történő hűvös, részvétlen felszólítások, nem utolsósorban a szembesítés által feltépett sebek pokoli nehézségeket jelentenek az áldozatok számára – ugyanakkor ezek mégoly lendületes, „forradalmi” megkerülése azért semmilyen logikus úton nem vezethet az elbeszélte történetek igazságának mély belátásához. Hacsak nem egy olyan, ideológiailag (avagy érzelmileg) hallatlanul erősen terhelt alapról, ahol is az előadott történetek igazsága – mintegy eleve és tulajdonképpen

mindentől függetlenül – „akarva van”.

A mozgalom „bemondásos alapon teszi tönkre olyan emberek életét és karrierjét, akiket megilletne az ártatlanság vélelme” – fogalmazott egyik nyilatkozatában a világhírű német filmrendező, Michael Haneke.⁶

Ráadásul napról-napra világosabb lett, hogy a metoo, eredeti céljaitól radikálisan eltér(it)ve, épp a körültekintő, józan beszélgetésre (és közös cselekvésre) nem kínál igazán komolyan vehető lehetőséget. „Áldozatnak támogató szavakat vagy semmit!”, figyelmeztetett Antoni Rita,⁷ a honi metoo egyik dörgő hangú karmestere; mitagadás, igen alaposan „elfeledkezve” róla, hogy a mozgalom morális alapjainak tisztázására irányuló égető kérdés elsősorban épp az áldozat kiletére vonatkozna... *Ki az áldozat* – és az adott esetben *bűncselekmény* is vádolható elkövető? Hagyatkozunk a megérzéseinkre?

A szexuális bántalmazást, zaklatást elkövető személy, mint azt sokszor halljuk, elfogadhatatlan módon visszaél a hatalmával („a szexuális zaklatás nem a szexről szól, hanem a hatalomról”), ugyanakkor a metoo-mozgalom aktív résztvevői természetesen maguk is hatalmat gyakorolnak; a személytelen, merőben ideologikus *akarás*on túl vajon mi lehet az oka, hogy az általuk megfogalmazott állításokat *semmilyen* formában nem ellenőrizzük?

Szinte teljesen biztos, hogy a metoo-történetek túlnyomó többsége igaz – de mely történetek azok? Hogy kerül a komoly egzisztenciális következményekkel járó ítélkezés joga az áldozat kezébe? Miként lehetséges, hogy a mozgalom gyakorlati keretein belül a vád – példátlan módon – rögtön ítéletet is jelent? A stockholmi Kulturhuset Stadsteatern 16 éven át vezető Benny Fredriksson az őt ért (soha, semmilyen módon nem bizonyított) vádak miatt előbb állását veszítette el, majd depressziós lett, végül öngyilkosságot követett el.⁸ Mit szólnunk az efféle történetekhez – *konkrétan*?

Aki megerőszakol egy nőt, az kiírja magát a civilizált emberiség nagy könyvéből, nem különben a bármilyen értelemben is számításba vehető férfiak köréből. A nőt megerőszakoló, bántalmazó férfiakat el kell fogni, el kell ítélni. De így?

ARÁNYTÉVESZTÉS

Az igazán nagy felfordulás és vita azonban nem is annyira a „metoo-hírek” első vonalában szereplő, jellemzően komoly szexuális abúzusokról szóló elbeszélések mentén bontakozott ki, hanem a „zaklatások világának” – amúgy

6 *A MeToo-mozgalmat szidja az Oscar-díjas rendező*, Origo 2018. február 12. <<http://www.origo.hu/filmklub/20180212-michael-haneke-a-metoo-boszorkanyuldozes.html>>

7 ANTONI Rita: *Ne terelj, Mucikám, ne terelj*, Magyar Nemzet 2018. január 9. <<https://mno.hu/velemeney/ne-terelj-mucikam-ne-terelj-2438856>>

8 *A Me Too mozgalmat okolja a férje öngyilkosságáért egy svéd operaénekes*, HVG.hu 2018. július 30. <http://hvg.hu/élet/20180730_A_Me_Too_mozgalmat_okolja_a_ferje_ongyilkossagaert_egy_sved_operaenekes>

óriási kiterjedésű – perifériáján, tehát a többség által jó eséllyel kategóriákkal enyhébbnek, netán említésre sem méltónak ítélt esetek körül. Hogy kerülhetne egy síkba a Soroksáron gyanútlanul kocogó nővel szemben elkövetett „befeztett nemi erőszak” (és gyilkosság) felfoghatatlan borzalma⁹ – és egy harsány utcai beszólás, térdre csúszó kéz, vagy a magát észrevenni képtelen, mégoly erőszakosan nyomuló „udvarló” által okozott sérelem?

„Olyan korban élünk – írja Catherine Deneuve –, ahol a közösségi médiában tett egyszerű gyanúsítgatások büntetéseket, lemondásokat és gyakran médialincseléseket vonnak maguk után. Egy színészt digitálisan kitörölhetnek egy filmből, egy rangos New York-i intézmény igazgatóját lemondásra kényszeríthetik, amiért harminc éve rátette valakinek a fenekére a kezét.”¹⁰

Persze a metoo-mozgalom nem annyira személyben és személyességben, mint inkább grandiózus csoportokban (a nőkben és a férfiakban) gondolkodó (szélső)baloldali–feminista narrátorai szerint egyáltalán nincs is olyasmi, hogy „említésre sem méltó eset”.

A nemi erőszak és az utcai beszólótatás tettei – mondják – különböznek külső súlyosságuk, respektíve az okozott testi-lelki sérülések vonatkozásában – de nem a *lényegük* szerint. A csinos nők után önfeledten füttyögő, nyálát csorgató tufa alak

végső nagyságrendben éppúgy a „patriarchális társadalom” és az „erőszak társadalmának” haszonélvezője és (öntudatlan) fenntartója, mint a csúcsragadozó Harvey Weinstein; a kettejük közt feszülő óriási különbségek dacára a zaklatások alapját adó pontban ugyanis *mint férfiak* találkoznak, sőt egy „transzcendens egységben” *azonosulnak*: mindketten úgy érzik, hogy „megtehetik”. Sajnos hasonló véleményen van Kovács Bálint, a *Puszild meg* című (egyébként igen figyelemre méltó) könyv szerzője is: az esetek eltérhetnek súlyuk, az általuk okozott trauma nagysága szerint, „de ha az összehasonlítás alapja a szexualitáson és nemiségen alapuló, hatalmi pozícióból érkező elnyomás megléte, összehasonlíthatók”.¹¹

Ha igazán pontos képet szeretnénk kapni róla, hogy a gender-alapú „megfejtések” *útján* – tehát a megejtő szólamokon, a tudományosság várkastélyain, sőt még az Üveghegyen is *túl* – egyesek milyen világba és tudatállapotba kívánnak elcsalogatni minket, feltétlenül olvassuk el Schilling Árpád *Szégyellem magam* címmel írásban is publikált, eredetileg a 13. Verzió Nemzetközi Emberi Jogi Dokumentumfilm Fesztiválon elmondott megnyitó beszédét.¹² Amiből most csak egy részletet idézek: „Tudom, hogy mivel férfi vagyok, ezzel a szégyennel kell együtt élnem egész életemben. Tudom, hogy egész életemben vezekelnem kell az összes férfi nevében, mert amit férfiak elkövettek ebben a világban, arra nincs mentség és nincs bocsánat. Hiába kérek bocsánatot, az nem elég. Tudom, hogy figyelnem kell minden szavamra, minden tettemre. Akkor is, amikor a feleségemre nézek, akkor is, amikor a gyerekeimhez érek, akkor is, amikor emberek között vagyok, és akkor is, ha csak ülök és hallgatok. Emlékeznem kell minden szörnyűségre, amit férfiként valaha elkövettem. Azért követtem el ezeket a szörnyűségeket, mert azt gondoltam, hogy igazam van, hogy nálam van az igazság, sőt egyedül nálam lehet az igazság. Ezért

(szélső)baloldali–feminista narrátorai szerint egyáltalán nincs is olyasmi, hogy „említésre sem méltó eset”

Passzív agresszió – Me too-hősök a Time „év embere”-címlapján, 2017

9 A soroksári áldozat férje: a Sátán kutyái elvitték a lelkemet, HVG.hu 2013. szeptember 30. <https://hvg.hu/itthon/20130930_Soroksari_gyilkosság_nyomozas_ferj>

10 Catherine Deneuve válasza, Euronews 2018. január 15. <<https://hu.euronews.com/2018/01/15/catherine-deneuve-valaszol>>

11 Kovács Bálint: *Puszild meg! Szexuális zaklatás, a #metoojelenség és ami mögötte van*, Bookline, Budapest, 2018. 26.

12 SCHILLING ÁRPÁD: *Szégyellem magam*, MagyarNarancs.hu 2016. november 9.

Rend – Úrnapi körmenet
Józsefvárosban (Szentkirályi utca),
1946. június 20.
(Fortepan)

bűnhődök, amíg élek. Amiért egyszer valaha úgy gondoltam, hogy én majd megmutatom, mi az igazság és mi az élet.”

Egy másik, úgyszintén a metoo-perifériát „re-dramatizálni”, a zaklatások körét végtelenbe tágítani igyekvő, ám ezúttal a „túlérzékenység kultúrája” színeibe öltözött megközelítés szerint végre be kellene látnunk, hogy „mindenkinél máshol húzódnak a zaklatás határai” (vagy más megfogalmazásban: „a zaklatás határai egyediek”).¹³ Amely könnyed, természetes lejtésű állításból egyebek között az a nem túl jelentéktelen kommunikációelméleti nóvum adódik, hogy az épp először találkozó férfi és nő nemcsak nem ért, de soha az életben nem is *érthet* szót egymással.¹⁴ Az ilyen, többnyire „társadalommérnöki” célok (vagy a szimpla butaság) által vezetett „pimfmainstreaming” kizárólag azt éri el, hogy a „valóságos sérelmet szenvedők még súlyosabb sérelmet szenvednek”.¹⁵

Másrészt – tehetjük hozzá bátoratlanul – az enyhébb eseteknek bizony léteznek „női” ellenpárjai is. Ezekről miért nem beszélünk (többet)? Talán nem

13 FILÁKOVITY Radojka: „Ezekben a pillanatokban is ezer néma áldozat fojtja el a fájdalmát” – *Hogyan tovább a #metoo után?* NLCAfé 2018. április 5. <<https://noklapja.nlcafe.hu/test-es-lelek/2018/04/05/ezekben-a-pillanatokban-is-ezer-nema-aldozat-fojtja-el-a-fajdalmat-hogyan-tovabb-a-metoo-utan>>

14 SZILVAY Gergely: *Metoo: Elég volt a drámázásból!*, Mandiner 2017. november 4. <http://mandiner.hu/cikk/20171104_metoo_eleg_volt_a_dramazasbol> és Úó.: *Metoo-kampány: Minden férfi seggfej?* Mandiner 2017. október 19. <http://mandiner.hu/cikk/20171019_szilvay_gergely_metoo_minden_ferfi_seggfej>

15 FINTA László: *Metoo: korunk boszorkányüldözése*, Mandiner 2018. május 26. <http://mandiner.hu/cikk/20180526_finta_laszlo_metoo_korunk_boszorkanyuldozese>

lehetséges, hogy a metoo „perifériáján” lévő történeteket vizsgálva, a nagybetűs Hatalmas Elkövető és az (olykor szinte mesebeli tisztasággal felruházott) Ártatlan Áldozat alakította kereteken túllépve, érdemes lenne inkább különböző (de igenis egyenrangú) hatalmak találkozásáról, játékos együtt-hatásáról, finom küzdelméről beszélnünk?

„Nyíregyházi kinevezésemkor két fiatal színésznőt szerződtettem naiva szerepekre, Perjesi Hildát és Gosztola Adélt. Ügyesnek tűntek, de nem pótolhatatlanul, így később kiderült, mindegy, hogy melyikük játssza az éppen nekik való szerepeket. Hilda, aki Megyeri Zoli felesége volt, »kokettált« velem, vagyis azt érzékeltette, ha nem volna férjnél, esélyeim volnának nála. Ezt persze a maga »árnyaltságában« kezeltem, tudtam, hogy kacérsága csak színésznői »kedveség« az igazgató felé. Adél soha ilyesmiről nem informált. Hat év után, elhagyva Nyíregyházát, egy kósza ötlettől vezérelve ellenőrzés alá vontam magamat, vajon, ha arról volt szó, hogy melyikük játsszon többet és jobbat, elfogultan döntöttem-e, vagy tárgyilagosan. És számba véve feladataikat, el kellett ismernem, hogy hiúságom, ha nem is jelentős mértékben, de igazolhatóan Hildának jutott több esélyt” – írja Verebes István *Tólig* című önéletrajzi könyvében.¹⁶

„Nagyon nehéz helyzetben vannak a férfiak most, és ez az egész emancipáció rejt magában egy olyan »oldalhajítást«, ami nekem egyáltalán nem tetszik. Lényegében kiheréljük a férfiakat – én ebben nem szeretnék részt venni. Egy férfinak mindig is dolga volt, hogy hódítson, és most hirtelen bűnnek kikiáltani azt, ami eddig teljesen normálisnak számított, és meghurcolni ezért – ettől nekem inkább hányingerem támad” – így Pelsöczy Réka.¹⁷

Valóban: a férfi és nő közötti élő kapcsolatnak, túl az egészen nyilvánvaló, vagy ha úgy tetszik, „elméleti” kereteken, szinte kizárólag *gyakorlata* van; tegyen vagy mondjon bárki bármit, bizony *cselekednünk* kell, hogy eljussunk az egyébként kivehetetlen „jelentéshez”.

ZÁSZLÓSHAJÓTÖRÉS

A metoo bő fél éven át izgalomban tartotta a világot, végül – mondhatnánk némi sötét iróniával – maga is erőszak áldozata lett. Előbb finoman eltérítette, majd kíméletlen módszerességgel tönkretette és a végletekig lejáratta a mindig-mindent saját rögeszméihez igazító, az *egyes* áldozatokkal és a *konkrét ügyekkel* valójában mit sem törődő ultrabaloldali feminizmus. Marton László újra rendez,¹⁸ Kerényi Miklós Gábor az ATV-ben osztja meg szakmai aggályait az Operettszínház leendő igazgatójáról.¹⁹ Weinstein nagymenő ügyvédekkel az oldalán – az önmaga paródiájába fordult metoo-mozgalom által immár *segítve* – várja, hogy vádlói bíróság előtt bizonyítsák azt, ami nagyjából-egészében bizonyíthatatlan. Nemrég kiderült, hogy a globális metoo-kampány „zászlóshajóját” jelentő Weinstein-ügy egyik főszereplője, a producert szexuális zaklatással vádoló Asia Argento gyaníthatóan maga is megerőszakolta egyik – az eset idején ráadásul még kiskorú – színészt, Jimmy Bennettet.

Kár érte. Nagyon.

¹⁶ VEREBES István: *Tólig*, Scolar, Budapest, 2018. 52.

¹⁷ CSATÁDI Gábor: „A nők ugyanolyan tébolyultak, gonoszak és kegyetlenek, mint a férfiak”, Pótszékfoglaló 2018. május 15. <<https://www.potszekfoglalo.hu/2018/05/15/a-nok-ugyanolyan-tebolyultak-gonoszak-es-kegyetlenek-mint-a-ferfiak-interju>>

¹⁸ *Újra rendez Marton László Veszprémben*, 168 Óra 2018. május 8. <<http://168ora.hu/itthon/ujra-rendez-marton-laszlo-veszpremben-149550>>

¹⁹ Rejtélyes okokból kifolyólag az interjú jelenleg semmilyen internetes felületen nem érhető el. Egyetlen nyilvános visszautalást találtam e nyilatkozatra: <<http://www.atv.hu/belfold/20180828-operettszinhaz-lorinczy-visszalep-a-palyazattal-ha-a-tarsulatanak-tobbsege-nem-tamogatja>>.